

УДК 343.27

DOI 10.32755/sjlaw.2024.01.

Висоцька Н. В.,

аспірантка кафедри кримінального, кримінально-виконавчого
права та кримінології юридичного факультету,
Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0002-0773-4379

ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ

У статті досліджено підходи щодо запобігання і протидії домашньому насильству, в тому числі в контексті існування інституту обмежувальних заходів. У сфері захисту прав людини держави несуть не лише негативні зобов'язання, а й позитивні, зокрема, вживати заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, розслідувати всі вияви домашнього насильства тощо.

Ключові слова: домашнє насильство, заходи безпеки, міжнародно-правові підходи щодо запобігання і протидії домашньому насильству, обмежувальні заходи, позитивні зобов'язання держав щодо запобігання і протидії домашньому насильству, Стамбульська конвенція.

Постановка проблеми. Безумовно, розвиток національного законодавства з питань запобігання і протидії домашньому насильству повинен спиратися на досягнення світової спільноти в цьому напрямку. Чітке усвідомлення підходів до інструментів запобігання і протидії домашньому насильству, розроблених суб'єктами міжнародного права та апробованих часом, дозволяє ефективніше боротися з таким деструктивним явищем на рівні окремої держави, покращувати національне законодавство в окресленій сфері, впроваджувати передові практики. Нещодавно нашою державою був ратифікований знаковий у цій галузі міжнародний документ – так звана Стамбульська конвенція, хоча, безперечно, деякі її норми були імplementовані в українське законодавство задовго до цієї події – з ухваленням Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»

від 06.12.2017 р. № 2227-VIII, згідно з яким, між іншим, в кримінальному праві з'явився інститут обмежувальних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання міжнародно-правових підходів щодо запобігання і протидії домашньому насильству були представлені у працях таких науковців, як: А. О. Галай, В. О. Галай, О. І. Зінсу, М. В. Євсюкова, Т. В. Лисенко та ін. Водночас, зважаючи на те, що саме на рівні міжнародного співтовариства розробляються найбільш передові заходи у цій сфері, які потім поступово імплементуються у вітчизняне законодавство, обраний предмет дослідження продовжує залишатися актуальним.

Метою статті є дослідження міжнародно-правових підходів щодо запобігання і протидії домашньому насильству в контексті існування інституту обмежувальних заходів.

Виклад основного матеріалу. У зарубіжній літературі, яка розглядає нормативні питання, пов'язані з домашнім насильством, присутні два доволі самоочевидні твердження: 1) законодавча база щодо домашнього насильства має бути наявною; 2) ключові інституційні суб'єкти повинні забезпечити виконання законодавчих рішень у спосіб, який забезпечує ефективний захист жертв та покарання винних у домашньому насильстві [1, с. 4]. Однак світове співтовариство та окремі держави дійшли до усвідомлення таких аксіом поступово.

Незважаючи на згубні наслідки домашнього насильства для всього суспільства, з юридичної точки зору домашнє насильство досить тривалий час в минулому не розглядалося як порушення прав людини, внаслідок чого світова спільнота не покладала на держави позитивні зобов'язання вживати заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, розслідувати всі вияви домашнього насильства як ситуацій, які потребують пильної уваги та становлять серйозну небезпеку не лише для окремо взятих сімей, де відбуваються такі інциденти, а й для всього суспільства. Такий стан речей, очевидно, виходив з протиставлення в рамках лібералізму «публічної» та «приватної» сфер: при визнанні за державою обов'язку захищати приватне життя індивіда та свободу його дій (у рамках закону), обсяг та сфери її діяльності обмежувалися встановлен-

ням меж поширення державної влади (кредо «laissez faire») [2, с. 82]. Виправданим вважалося мінімальне втручання у сферу так званого «приватного», внаслідок чого домашнє насильство по факту залишалося «приватною справою» сім'ї.

І лише порівняно нещодавно цій проблемі було надано справедливу оцінку, в тому числі у правовій площині, внаслідок чого поступово на рівні міжнародних документів відбулося закріплення гарантій захисту від домашнього насильства та розвитку правозастосовної практики з цього питання. З іншого боку, зважаючи на те, що від держав-учасниць відповідних міжнародних документів очікується дотримання своїх зобов'язань щодо забезпечення прав та договірних стандартів захисту, держави можуть бути визнані відповідальними, якщо вони не діятимуть відповідно до своїх зобов'язань, взятих за договором.

Так, навіть такий глобальний суб'єкт міжнародного права як Організація Об'єднаних Націй звернула увагу на таку проблему не так давно. Зокрема, в ухваленій 1979 року Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок не міститься жодної згадки про заборону насильства щодо жінок, у тому числі різноманітних виявів домашнього насильства – фізичного, психічного, сексуального чи економічного. Водночас наступні дослідження Організації Об'єднаних Націй демонструють, що фізичне насильство, вчинене інтимним партнером, у всьому світі є найпоширенішою формою насильства, якого зазнають жінки. Проте варто розуміти, що домашнє насильство є універсальним явищем, з яким стикаються представники різних вікових, гендерних та інших груп, яке дійсно непропорційно впливає на жінок.

Однак усе ж таки ст. 5 зазначеної вище Конвенції покладає на держави-сторони обов'язок вживати всіх відповідних заходів з метою змінити соціальні та культурні моделі поведінки чоловіків і жінок для досягнення викорінєння забобонів, звичаїв та всіх інших виявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи зверхності однієї із статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок, а ст. 16 проголошує, що держави-сторони вживають усіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жі-

нок в усіх питаннях, що стосуються шлюбу і сімейних стосунків [3]. Безперечно, реалізація таких зобов'язань допомагає боротися з виявами домашнього насильства, хоча воно, як таке, так і не згадується у самій Конвенції.

Логічним продовженням такого документа стали Загальні рекомендації № 12 до Конвенції, у яких Комітетом з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок таке насильство розглядається як одна з форм дискримінації, і, що особливо важливо, зазначається про його існування в сімейних відносинах. Для розуміння стану справ щодо вжиття заходів, спрямованих на захист жінок, Комітет започаткував державам-сторонам включати у свої періодичні доповіді інформацію з питань чинного законодавства, що захищає жінок від усіх форм насильства в повсякденному житті (в тому числі окремо щодо насильства в сім'ї), інших вжитих заходів з його викоринення; наявності служб з надання допомоги жінкам, які стали жертвами брутального поведіння та насильства; статистичних даних про будь-які акти насильства щодо жінок і жінок, які стали його жертвами [4]. Надалі Комітетом ухвалена ще одна рекомендація – № 19 про насильство над жінками, яка заклала фундамент для подальшої роботи Комітету з цього питання. У 2017 році вона була оновлена шляхом ухвалення рекомендації № 35 з гендерно обумовленого насильства над жінками [5].

Важливим напрямом діяльності Комітету є ухвалення та розгляд повідомлень, які направляються особами або групами осіб, що підпадають під юрисдикцію держави-учасниці Факультативного протоколу до Конвенції, або від їх імені, які стверджують, що вони є жертвами порушення цієї державою-учасницею будь-якого з прав, викладених у Конвенції [6]. Цей Факультативний протокол ухвалено резолюцією 54/4 Генеральної Асамблеї від 6 жовтня 1999 року. Як свідчить практика роботи Комітету, ним зверталася свого часу увага на проблему відсутності в законодавстві однієї з держав-учасниці інституту «винесення заборонного чи охоронного судового наказу» (зокрема, справа за повідомленням № 2/2003, пані А.Т. проти Угорщини) [7]. Це, на нашу думку, свідчить про визнання Комітетом вагомості заходів безпеки для жертв домашнього насильства. Дійсно, у су-

часному світі кримінально-правова реакція на вияви домашнього насильства не повинна мати обмежений характер: вона повинна стосуватися не лише осіб, які вчинили домашнє насильство, а й жертв, до яких повинні застосовуватися заходи безпеки.

Не менш вагомим кроком у напрямку вжиття заходів щодо запобігання і протидії домашньому насильству на міжнародному рівні стало ухвалення Декларації про ліквідацію насильства щодо жінок [8], а в подальшому в ООН було введено інститут Спеціального доповідача з питання про насильство щодо жінок, його причини та наслідки.

Долучилася до роботи у сфері боротьби з домашнім насильством і Рада Європи, свідченням чого є низка рекомендацій Комітету міністрів. Зокрема, у Рекомендації № R (85) 4 про насильство в сім'ї, ухваленій 26 березня 1985 року, наголошується на необхідності негайного втручання держави після акту насильства в сім'ї. Для цього пропонується робити кроки для гарантування того, щоб у випадках насильства в сім'ї було швидко вжито відповідних заходів, хоча б і тимчасових, для захисту жертви та запобігання подібним інцидентам; вживати заходів, які у випадку конфлікту між подружжям гарантуватимуть захист дітей від будь-якого насильства, до якого може призвести конфлікт, що може серйозно зашкодити розвиткові особистості дитини [9]. Пізніше – 30 квітня 2002 року – Комітетом міністрів Ради Європи була ухвалена Рекомендація № R (2002) 5, присвячена питанню захисту жінок (у тому числі і від домашнього насильства). У документі йдеться про необхідність вжиття додаткових заходів, що стосуються насильства в сім'ї, та зазначено, що держави-члени покликані передбачити можливість вжиття судом заходів тимчасового характеру, спрямованих на захист жертви, перешкоджаючи особі, винній у скоєнні насильства, вступати в контакт з жертвою, спілкуватися з нею або наближатися до неї, проживати в певних місцях або часто бути в цих місцях [10].

Наслідком роботи Ради Європи в напрямі боротьби з домашнім насильством стало і ухвалення 11 травня 2011 року Конвенції про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством, яка була ратифікована Україною лише

цього року. Однак імплементація положень цього документа в національне законодавство відбувалася задовго до ратифікації – про це, зокрема, свідчить сама назва ухваленого у 2017 році Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Крім іншого, цим нормативно-правовим актом був запроваджений у КК України інститут обмежувальних заходів до осіб, що вчинили домашнє насильство.

Так, у ст. 53 Конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами містяться позитивні зобов'язання держав-учасниць, а саме зазначається, що її сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб належні обмежувальні або захисні приписи були доступними для жертв усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції [11]. Конвенція вимагає, щоб вони були:

- доступними для невідкладного захисту та без покладення неналежного фінансового або адміністративного тягаря на жертву;
- виданими на певний період або до їхньої зміни чи зняття;
- у разі необхідності виданими на основі *ex parte*, що має негайну дію;
- доступними незалежно від іншого правового провадження або на додаток до нього;
- дозволенними бути представленими в подальшому правовому провадженні [11].

Далеко не останню роль у забезпеченні захисту прав людини відіграє інша інституція Ради Європи – Європейський суд з прав людини, який розглядає заяви, в яких йдеться про порушення гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та протоколами до неї прав. Безумовно, цей орган не стоїть осторонь захисту прав осіб, які стали жертвами домашнього насильства.

З огляду на відсутність спеціальних конвенційних норм, які спрямовані на захист від домашнього насильства, та враховуючи, що насильство в сім'ї може зачіпати різні права, по суті,

Суд розглядає питання домашнього насильства або в рамках статті 2 (що гарантує право на життя), або статті 3 (яка забороняє катування або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження або покарання), або статті 8 (гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя). Вибір статті, в межах якої здійснюється захист, обумовлюється формою домашнього насильства, тяжкістю його наслідків.

Серед інших питань Суд під час розгляду справ порушує питання заходів безпеки у справах про домашнє насильство (*Kalucza v. Hungary* [12], *M.G. v. Turkey* [13], *Halime Kılıç v. Turkey* [14]).

Висновки. Загалом можемо констатувати, що міжнародне співтовариство в питаннях усвідомлення всієї гостроти і важливості проблем домашнього насильства та правового реагування на нього на кілька кроків випереджує українське суспільство і законодавця. Міжнародно-правові документи демонструють прагнення світової спільноти виробити єдину систему запобігання такого насильства і захисту його жертв, важливою складовою цієї системи є правове забезпечення кримінально-правових заходів реагування на вияви домашнього насильства, зокрема, заходів безпеки до осіб, стосовно яких було вчинено домашнє насильство.

Список використаних джерел

1. Deborah Epstein. Effective Intervention in Domestic Violence Cases: Rethinking the Roles of Prosecutors, Judges and the Court System. *Yale Journal of Law and Feminism*. 1999. № 11. P. 3–50.

2. Куц Г. М. Домінантні ідеї правового лібералізму в європейсько-му просторі: політико-ментальний вибір. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 59. С. 73–84.

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: міжнародний документ від 18.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207/print (дата звернення: 20.12.2023).

4. Загальна рекомендація № 12: Насильство над жінками. Восьма сесія (1989 рік). URL: <https://land.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/01/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%D0%9A%D0%BE%D>

0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf (дата звернення: 20.12.2023).

5. Загальна рекомендація № 35 з гендерно обумовленого насильства над жінками, що є оновленням Загальної рекомендації № 19. URL: <https://land.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/01/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83-%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf> (дата звернення: 20.12.2023).

6. Факультативный протокол к Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин, принят резолюцией 54/4 Генеральной Ассамблеи от 6 октября 1999 года. URL: https://www.un.org/gu/documents/decl_conv/conventions/womendiscrip_prot.shtml (дата звернення: 20.12.2023).

7. Мнения Комитета по ликвидации дискриминации в отношении женщин в соответствии с пунктом 3 статьи 7 Факультативного протокола к Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. Сообщение № 2/2003, г-жа А.Т. против Венгрии. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/decisionsviews/CEDAW%20Decision%20on%20AT%20vs%20Hungary%20Russian.pdf> (дата звернення: 20.12.2023).

8. Декларація про викорінювання насилля щодо жінок : міжнародний документ від 20.12.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506/print (дата звернення: 20.12.2023).

9. Рекомендація № R (85) 4 Комітету міністрів державам-членам «Про насильство в сім'ї»: міжнародний документ від 26.03.1985 № R (85) 4. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_264#Text (дата звернення: 20.12.2023).

10. Рекомендация № R (2002) 5 Комитета министров государствам-членам о защите женщин от насилия, принятая 30 апреля 2002 года, и Пояснительная записка. URL: [http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/RRRec\(2002\)5.html](http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/RRRec(2002)5.html) (дата звернення: 20.12.2023).

11. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11.05.2011. URL: <https://rm.coe.int/1680462546> (дата звернення: 20.12.2023).

12. Case of Kalucza v. Hungary 57693/10 Council of Europe: European Court of Human Rights, 24 April 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%22907057%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-110452%22%5D%7D> (дата звернення: 20.12.2023).

13. Case of M.G. v. Turkey 646/10 Council of Europe: European Court of Human Rights, 22 March 2016. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%22646/10%22%5D,%22itemid%22:%5B%22002-11115%22%5D%7D> (дата звернення: 20.12.2023).

14. Case of Halime Kılıç v. Turkey 63034/11 Council of Europe: European Court of Human Rights, 5 August 2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2263034/11%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-127384%22%5D%7D> (дата звернення: 20.12.2023).

Vysotska N.,

Postgraduate of the Department of Criminal,
Criminal-Executive Law and Criminology of the Law Faculty,
Penitentiary Academy of Ukraine,
Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-0773-4379

PREVENTING AND COMBATING DOMESTIC VIOLENCE: INTERNATIONAL LEGAL APPROACHES IN THE CONTEXT OF THE APPLICATION OF SECURITY MEASURES

The article examines international legal approaches to preventing and countering domestic violence, including in the context of the existence of the institution of restrictive measures. It was established that today in the field of human rights protection, states bear not only negative obligations - not to prevent the exercise of certain human rights, but also positive obligations - in particular, to take measures to prevent and counter domestic violence, to investigate all manifestations of domestic violence as situations that require close attention and pose a serious danger. The author draws attention to the fact that international institutions proceed from the postulate that the criminal-legal response to manifestations of domestic violence should not be limited in nature: it should concern not only the perpetrators of domestic violence, but also the victims, to whom security measures should be applied. In particular, the result of the work of the Council of Europe in the fight against domestic violence was the adoption on May 11, 2011 of the Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, which was ratified by Ukraine only this year. The so-called Istanbul Convention obliges states to take measures to ensure that adequate restraining or protective orders are available to victims of all forms of violence. The author came to the conclusion that the international community is several steps ahead of Ukrainian society and legislators in terms of awareness of the acuteness and importance of the problems of domestic violence and legal response to it.

Key words: domestic violence, security measures, international legal approaches to preventing and combating domestic violence, restrictive measures, positive obligations of states to prevent and combat domestic violence, the Istanbul Convention.

References

1. Deborah, Epstein (1999), "Effective Intervention in Domestic Violence Cases: Rethinking the Roles of Prosecutors, Judges and the Court System", *Yale Journal of Law and Feminism*, No. 11, pp. 3–50.
2. Kuts, H. M. (2017), "Dominant ideas of legal liberalism in the European space: political and mental choice", *Actual problems of politics*, Issue 59, pp. 73–84.
3. United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: International document of 12.18.1979 (1979), available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207/print (accessed 20 December 2023).
4. General Recommendation No. 12: Violence against Women Eighth Session (1989), available at: <https://land.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/01/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf> (accessed 20 December 2023).
5. General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, which is an update of general recommendation No. 19, available at: <https://land.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/01/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83-%D0%9E%D0%9E%D0%9D.pdf> (accessed 20 December 2023).
6. Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, adopted by Resolution 54/4 of the General Assembly on October 6, 1999, available at: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/womendiscrim_prot.shtml (accessed 20 December 2023).
7. Opinions of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women in accordance with Clause 3 of Article 7 of the Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women Communication No. 2/2003, Ms. A.T. against Hungary, available at: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/protocol/decisionsviews/CEDAW%20Decision%20on%20AT%20vs%20Hungary%20Russian.pdf> (accessed 20 December 2023).

8. Declaration on the Eradication of Violence Against Women: International Document of 12.20.1993, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506/print (accessed 20 December 2023).

9. Recommendation N R (85) 4 of the Committee of Ministers to member states "On violence in the family": International document dated 03/26/1985 No. R (85)4, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_264#Text (accessed 20 December 2023).

10. Recommendation No. R (2002), 5 of the Committee of Ministers to Member States on the Protection of Women from Violence, adopted on April 30, 2002, and Explanatory Note, available at: [http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/RRec\(2002\)5.html](http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/RRec(2002)5.html) (accessed 20 December 2023).

11. Council of Europe Convention on preventing violence against women and domestic violence and combating these phenomena dated May 11, 2011, available at: <https://rm.coe.int/1680462546> (accessed 20 December 2023).

12. Case of Kalucza v. Hungary 57693/10 Council of Europe : European Court of Human Rights, 24 April 2012, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%22907057%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-110452%22%5D%7D> (accessed 20 December 2023).

13. Case of M.G. v. Turkey 646/10 Council of Europe : European Court of Human Rights, 22 March 2016, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%22646/10%22%2C%22itemid%22:%5B%22002-11115%22%5D%7D> (accessed 20 December 2023).

14. Case of Halime Kılıç v. Turkey 63034/11 Council of Europe : European Court of Human Rights, 5 August 2011, available at: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2263034/11%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-127384%22%5D%7D> (accessed 20 December 2023).